

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ У ПРОЦЕС ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Статтю присвячено аналізу вимог ІСАО щодо рівнів володіння англійською мовою на міжнародних повітряних трасах. Обґрунтовано важливість ролі четвертого рівня ІСАО з англійської мови у процесі виконання професійної діяльності авіаційними фахівцями. Проаналізовано обсяг навчальних годин з англійської мови курсантів-пілотів I–IV курсів вищого льотного навчального закладу.

Ключові слова: ІСАО, пілот, міжнародні повітряні траси, професійно орієнтована англійська мова, радіообмін.

“Англійська мова для спеціальних цілей” (ESP) – це новий прогресивний напрям навчання англійської мови. Сутність цього підходу полягає в професійній спрямованості навчання, що дає змогу оволодіти знаннями в специфічній сфері: у медицині, інженерії, програмуванні, авіації. Навчання англійської мови в льотному навчальному закладі має специфічний характер, оскільки володіння нею є одним із вирішальних чинників, що впливають на безпеку польотів [1; 2; 4; 5]. З використанням англійської мови пов'язано три фактори, які виявляються в діях пілотів і впливають на безпеку польотів: використання стандартної фразеології радіообміну; використання загальної простої англійської мови; використання більше, ніж однієї мови при веденні радіообміну.

Дослідженню радіообміну на міжнародних повітряних лініях присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних учених. Серед українських науковців слід назвати В.А. Анісімова, В.Л. Асріян, В.Є. Зазнова, А.М. Левіна, О.В. Антонова, Т.А. Архарової, О.П. Бамбуркіна, А.М. Вітряка, Є.В. Кміти, І.Е. Кудрясова, Л.Ф. Левесона, В.К. Лепіхова, Г.І. Оліфіренка, Г.С. Пащенко, В.В. Півень та ін.

Мета статті – проаналізувати вимоги ІСАО щодо рівнів володіння англійською мовою на міжнародних повітряних трасах.

Рівень володіння англійською мовою визначається нормативними документами ІСАО 4444 (Організація повітряного руху, глава XII) [1], 9835 (Керівництво з упровадження мовних вимог ІСАО) [5], за якими англійська мова в авіації поділяється на три основні категорії:

- англійська мова;
- авіаційна англійська мова;
- фразеологія радіообміну.

Для безпечного ведення радіотелефонного зв'язку потрібні знання зі стандартної фразеології радіообміну ІСАО, а також загальної англійської мови. Стандартна фразеологія не може повністю передбачити дії в нестандартних ситуаціях, тому знання загальної англійської мови є головним складником ведення радіотелефонного зв'язку. Пілоти та диспетчери повинні [1; 3]:

- уникати вживання жаргону, сленгу та ідіоматичних виразів;

- висловлюватися чітко та точно;
- говорити повільно та ясно.

Перед викладачами та методистами льотного навчання постійно стоїть завдання щодо підвищення рівня англійської мови та пошуку шляхів прогресивних моделей навчання.

Згідно з документами ІСАО пілот/диспетчер повинен володіти такими мовними навичками [2]:

а) ефективно спілкуватися в голосовому режимі (телефон/радіотелефон) та в ситуаціях безпосереднього спілкування;

б) спілкуватися на загальні, конкретні і пов'язані з роботою теми з точністю і ясністю;

в) використовувати відповідні комунікативні стратегії для обміну повідомленнями, визнання й вирішення непорозумінь (наприклад, для перевірки, підтвердження або прояснення інформації) в загальному та професійному контекстах;

г) успішно і з відносною легкістю вирішувати лінгвістичні завдання, які виникають через ускладнення або несподівану черговість подій, що відбувається в межах контексту стандартної робочої ситуації або комунікативного завдання, з яким вони ознайомлені;

д) використовувати діалект або акцент, який є зрозумілим для авіаційного оточення.

Рівень знань і сформованість навичок з англійської мови за шкалою ІСАО оцінюється за шістьма видами мовної комунікації: вимова; структура (мовні фрази і граматичні конструкції); словниковий запас; швидкість мовлення; розуміння; спілкування.

Четвертому рівню володіння англійською мовою згідно з вимогами ІСАО відповідають такі критерії:

Вимова (передбачає діалект і/або акцент, зрозумілий для авіаційного суспільства). Вимова, наголос, ритм та інтонація перебувають під впливом першої мови або регіонального діалекту та лише інколи заважають легкості розуміння.

Структура (граматичні структури й зразки речень визначаються функціями мови, що відповідають завданню). Основні граматичні структури й зразки речень використовуються творчо і контролюються. Помилки трапляються в незвичних або несподіваних обставинах, але рідко заважають розумінню.

Словник (запас і точність словника зазвичай достатні, щоб спілкуватися ефективно на загальні, конкретні та професійні теми). Студент може перефразувати, якщо бракує словникового запасу в незвичних або несподіваних обставинах.

Швидкість. Мова продукується у відповідному темпі. Можлива випадкова втрата швидкості в разі переходу до безпосередньої взаємодії, але це не перешкоджає ефективній комунікації.

Розуміння. Розуміння важливе для ефективного спілкування на загальні, конкретні та професійні теми; акцент або зміст висловлювань зрозу-

мілі для інших. Коли спікер стикається з лінгвістичним чи ситуативним ускладненням або несподіваною черговістю подій, розуміння уповільнюється чи вимагає пояснення.

Взаємодія. Відповіді зазвичай безпосередні, відповідні й інформативні. Людина починає й підтримує обміни інформацією, навіть у несподіваних ситуаціях. Адекватно реагує на очевидні непорозуміння, перевіряючи, підтверджуючи або роз'яснюючи інформацію.

Для дослідження особливостей вивчення професійно орієнтованої англійської мови в льотному навчальному закладі було здійснено аналіз обсягу навчальних годин, які відводилися для дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням” зі спеціальності “Льотна експлуатація повітряних суден” за напрямом підготовки 6.070102 “Аеронавігація” Державної льотної академії України протягом останніх десяти років. Узагальнені результати розподілу навчальних годин наведено в таблиці.

Показники таблиці та діаграма на рисунку засвідчують, що упродовж останніх десяти років спостерігається тенденція до збільшення загального обсягу годин для вивчення професійно орієнтованої англійської мови та зростання обсягу самостійної роботи курсантів, однак, як показує досвід, збільшення ролі самостійної роботи негативно впливає на мотивацію до вивчення англійської мови курсантами. Це зумовлено тим, що навчальне навантаження досить велике і в курсантів не вистачає часу на опрацювання матеріалу з англійської мови. Специфіка закріплення знань з авіаційної англійської мови полягає в прослуховуванні радіобісну англійською мовою в прямому ефірі; участі в міжнародних форумах англійською мовою; вивченні документів ІСАО, які постійно оновлюються; обміні новинами, що відбуваються в авіації. Крім того, у процесі самостійної роботи відсутній важливий складник навчального процесу – контроль з боку викладача, що також спричинює зниження мотивації до навчання англійської мови. Слід додати, що матеріальне забезпечення курсантів (відсутність комп'ютера, Інтернету) не дає змоги належним чином вивчати англійську мову. До того ж важливу роль у процесі навчання відіграє самоорганізація курсантів, вміння розподілити час, структурувати свою діяльність.

Для реалізації комунікативного підходу в процесі навчання професійно орієнтованої англійської мови потрібно підвищувати мотивацію до вивчення англійської мови, створювати сприятливі умови для навчання, які спонукатимуть курсантів до більш активної діяльності. Слід зазначити, що вимоги до рівня володіння англійською мовою також посилюються.

Допуск до виконання та обслуговування міжнародних польотів визначається четвертим рівнем володіння англійською мовою за міжнародною шкалою ІСАО та стає мінімально допустимим [2; 4]. У рекомендаціях ІСАО підкреслено важливість *комунікативного підходу* в навчанні авіаційної англійської мови, що орієнтується на формування навиків говоріння, слухання та взаємодії. Незважаючи на те, що граматики, словниковий запас, синтаксис та читання лежать в основі усних навичок, основною метою навчання авіаційної англійської мови є переважно голосове спілкування.

**Розподіл годин за навчальними планами з дисципліни
“Іноземна мова за професійним спрямуванням”**

Обсяг	Навчальні плани за роками набору курсантів										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Загальна кількість годин	240	306	322	312	308	368	534	664	730	864	756
Аудиторні заняття / самостійна робота	240/0	306/0	322/0	312/0	308/0	368/0	238/29 6	308/35 6	652/78	550/31 4	500/25 6

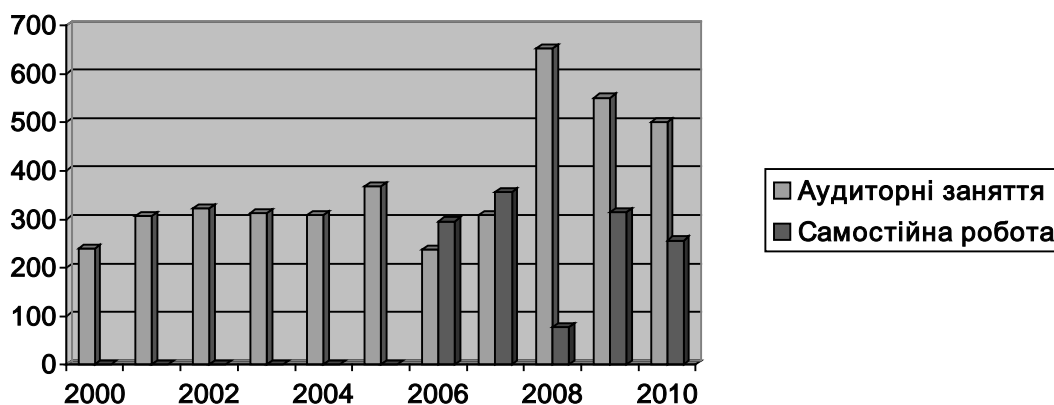

Рис. Діаграма розподілу навчальних годин з дисципліни
“Іноземна мова за професійним спрямуванням”

Підхід до навчання є одним із компонентів системи мови та дає уявлення про вибір загальної стратегії навчальної діяльності, що допомагає обрати найбільш адекватні методи навчання цієї дисципліни. ІСАО наголошує на важливості комунікативного підходу в процесі вивчення англійської мови авіаційними фахівцями, який акумулює сучасні методики навчання іноземної мови в льотному навчальному закладі та, за рекомендаціями ІСАО, реалізується через такі види діяльності на уроці [2]:

- вправи на інтерактивне слухання, що спонукають до усних відповідей під час слухання;
- обмін інформацією на уроці та рольова діяльність (пілот – диспетчер);
- відпрацювання словникового запасу та граматичних структур через усні вправи, а не через читання і письмо;
- використання графічних (осцилограф, панель управління, мапи) та цифрових (таблиці та дисплеї) даних для створення ситуативних реальних умов роботи пілота та диспетчера;
- створення проблемних ситуацій для розв’язання в групах.

Висновки. Отже, проаналізувавши вимоги ІКАО щодо рівнів володіння англійською мовою, можна зробити висновок про те, що ефективність навчання перебуває в прямій залежності від обраного підходу, оскільки важливо не лише викласти матеріал, а й забезпечити його засвоєння через заохочення до навчання. Навчальні досягнення курсантів сприятимуть успіху в їхній професійній діяльності за умови такого підходу, який передбачає активну участь курсантів, сприяє взаєморозумінню, доброзичливості, співробітництву та суттєво підвищує мотивацію до навчання професійно орієнтованої англійської мови.

Список використаної літератури

1. Air Traffic Management: Amendment № 2 19/11/09 to the Procedures for Air Navigation Services. Doc 4444 ATM / 501 – Fifteenth Edition, 2007. – International Civil Aviation Organization.
2. Guidelines for Aviation English Language Program : ICAO Cir 323-An / 185. ICAO, 2009. – 63 с.
3. Kaufman S. Luftrecht und Flugfunk / Stefan Kaufman. – Stuttgart, 2006. – 352 s.
4. Language Testing Criteria for Global Harmonization ICAO Cir 318-AN / 180. – ICAO, 2009. – 38 p.
5. Manual on the Implementation of ICAO Language proficiency Requirements Doc 9835 AN / 453. – ICAO, 2004.

Москаленко Е.И. Внедрение образовательных стратегий в процессе профессиональной подготовки специалистов

Статья посвящена анализу требований ICAO относительно уровней владения английским языком на международных воздушных трассах. Обоснована важность роли четвертого уровня ICAO по английскому языку в процессе выполнения профессиональной деятельности авиационными специалистами. Проведен анализ учебных часов по английскому языку курсантов-пилотов I–IV курсов высшего летного учебного заведения.

Ключевые слова: ICAO, пилот, международные воздушные трассы, профессионально ориентированный английский язык, радиообмен.

Moskalenko E. Implementation of educational policies in the process of specialists' professional training

The article is devoted to the analysis of requirements of ICAO in relation to the levels of English on international airways. In the article the author proves the importance of role of ICAO fourth level of English in the process of professional activity of aviation specialists. The analysis of educational hours of English of students-pilots of I-IV courses of State Flight Academy is conducted.

Key words: ICAO, pilot, international airways, professional English, radio communication.